

Preradovićevi identiteti

Povodom 150. godišnjice smrti

ZDRAVKO SELEŠ

1. Uvod: o biografizmu

Biografizam kao pristup umjetniku i njegovu djelu prihvaćam u ograničenoj mjeri. Poznato je da je biografizam ponekad ključ kojim se uistinu može otključati djelo – uistinu razumjeti sakrivene povode, simbole i namjere autorove. Međutim, bavljenju životima autora uvijek ću pretpostaviti bavljenje djelom samim – uostalom, ono što umjetnika čini umjetnikom i jest njegovo djelo, a ne njegov život; koliko je površnih oponašatelja Tinova boemstva potratilo svoje živote u krčmama i kavanama glumeći da su pjesnici, a da nisu iza sebe ostavili gotovo nikakav trag na papiru?!

Ipak, ponekad je i te kako važno pitanje iz čega i zbog čega je nastalo djelo: što je motiviralo autora, kako je živio i kakva je osoba bio da je stvorio baš to što je stvorio. To se u književnosti posebice odnosi na pjesnike, kod kojih njihova osobnost i te kako sudjeluje u nastanku djela; pripovjedač u epskom djelu izuzetno često bude dalek autoru, a tek ponekad autobiografsko i memoarsko sudjeluju u nastanku romana ili novela, dok je u poeziji upravo obrnuto – lirski je subjekt najčešće izuzetno blizak samom pjesnikovu iskustvu, a tek se ponekad pjesnik »zavlači pod masku« neke druge osobnosti, bića ili stvari, a čak i tada najčešće samo da bi na drugačiji način posredovao svoje iskustvo.

Čitav ovaj uvod tu je da bi najavio bavljenje Petrom Preradovićem, kod kojeg me, jer volim tragati za takvim nejasnoćama, intrigira nešto što je svima poznato i čini

im se normalnim, a meni se, kao osobi antimilitarističkog stava i mrzitelju većine hijerarhijskih organizacija, čini i te kako neskladnim i neobičnim – naime to da je Preradović istovremeno bio austrijski časnik pa čak i visoko napredovao u vojnoj službi (zapravo do čina general-majora) i istovremeno bio hrvatski, dapače ilirski(!), pjesnik i te kako poznat po svojim domoljubnim, hrvatskim – ne austrijskim, pjesmama. Za mene je to najvažnija dilema oko Preradovića ili, kako to u pogovoru izabranim pjesmama »Pozdrav domovini« kaže Branimir Donat – protuslovlje. *Hrvatski pjesnik Petar Preradović ličnost je oko koje su u toku decenija nagomilala različita protuslovlja* uvodna je rečenica njegova predgovora iz 1968.

2. Općepoznato i manje poznato o Preradoviću

Držim da postoje dvije razine znanja o Preradoviću u našoj javnosti, što je u djelomičnoj korelaciji s onim što u svom predgovoru *Izabranim djelima u Stoljećima hrvatske književnosti* Cvjetko Milanja naziva trima mistifikacijama. Njegove druga i treća mistifikacija, *biografsko-romantična* i *pedagoško-interpretativna*, ugrađene su u obje razine poznavanja Petra Preradovića i njegova djela, pri čemu ih dijelom možemo shvatiti kao znanja, a dijelom kao pojednostavljenja, simplifikacije, ili pretjerivanja, odnosno upravo mistifikacije i mitizacije. Temelj svega je, zapravo, to što je Prerado-

vić školski, programski autor; dio kanona hrvatske književnosti koji svi u Hrvatskoj moraju poznavati. Niz autora, pa tako i Milanja, o školskoj interpretaciji i upoznavanju s Preradovićem misle uglavnom negativno. Tako Donat: *Mislim da je Andre Gide jednom rekao da, ukoliko nekog pisca želimo diskreditirati, bit će posve dovoljno da ga uvrstimo u školske programe i da njegova djela propišemo kao obaveznu školsku lektiru.* Na taj se način stvaraju shematične slike o piscima, ali i neka vrsta netrpeljivosti, pogotovo ako se radi o opsežnim lektirnim djelima. Ipak, kako sam prošao i fazu učenika-pobunjenika (koji je uglavnom ipak pročitao većinu tih djela) i fazu dugogodišnjeg školnika, mogu reći da za većinu ljudi vrijedi da ono što znaju i što su pročitali, to je ono iz škole; poslije je malo onih koji čitaju. Tako da je to općepoznato o Preradoviću ipak mnogo više nego ništa o mnogima drugima.

A općepoznato je, naravno kod onih koji dobro pamte, a i tada s ponekom greškom, otprilike sljedeće: Petar Preradović rođen je 19. ožujka 1818. u Grabrovnici, u obitelji krajiškoga časnika. Školovao se u vojnim zavodima u Bjelovaru i Wiener Neustadtu te je gotovo zaboravio hrvatski jezik. Susret s Ivanom Kukuljevićem Sakcinskim značio je za Preradovića, koji je već propjevao na njemačkom jeziku, povratak materinskom jeziku i donio hrvatskoj poeziji niz antologijskih pjesama. Tematski su to ljubavne, misaone i domoljubne pjesme, među kojima se posebno ističu *Rodu o jeziku* i *Jezik roda moga*, pjesme u kojima je na poseban način progovorio o ljepoti i značaju materinskog jezika te o svojoj ljubavi za njega. Za života, u kojemu je često mijenjao mjesta službovanja, Preradović je dogurao do generalskog čina i objavio dvije zbirke pjesama (*Prvenci*, 1846. i *Nove pjesme*, 1851.) i dramu *Kraljević Marko*, 1847. Umro je 18. kolovoza 1872. u Fahrenfeldu u Austriji, posmrtni ostaci preneseni su 1879. u Zagreb, gdje počivanju u Ilirskoj arkadi, a na spomeniku su uklesani stihovi iz pjesme *Putnik: U t v o m polju daj mu groba, / t v o j i m cvijećem grob mu kiti.* Mislim da je i ovo pre-

više, pogotovo godine u posljednjem dijelu, nazivi zbirki pjesama (uostalom nisu ni posebice upečatljivi!), a vjerojatno većina ljudi misli da je napisao dvadesetak pjesama i ništa više, a kamoli kakvu dramu. Ipak, s druge strane, ako već većina ne bi mogla precizno navesti neke pjesme i stihove, svakako bi prepoznali neke od njih ukoliko biste ih podsjetili, a ima (vjerujem da je u prošlosti bilo i dosta više) onih koji bi odrecitirali nekoliko stihova, strofa ili čak čitavog *Putnika*, *Ljudsko srce* ili *Mrtvu ljubav*, a uglazbljena *Miruj, miruj srce moje* starijim bi generacijama bila opće mjesto. Malo ili mnogo? Mislim da bi bilo nepravedno reći malo: kod poezije krenite od ništa, koliko većina ljudi zna o većini hrvatskih pjesnika! Priznajmo si; poezija se u nas čita malo! Možda dio primjedbi zapravo važi za onaj uži dio javnosti koji se književnošću bavi; Preradovićev značaj takav je da ga se zapravo ozbiljno ne dovodi u pitanje, ali ga se, isto tako, kao i mnoge druge veličine, malo čita i malo proučava. *Kanonski dio njegova djela upoznali smo još u srednjoj školi! Što se tu onda ima čitati i proučavati?!*

Kao suzavičajniku Preradović mi je nekovrsna obveza. Povremeno sam se, relativno površno, bavio njegovim pjesničkim stvaralaštvom i životopisom, a do sada, osim biranja njegovih pjesama za panoramu *Lirika đurđevačke Podravine* i kalendar – plakat poezije u izdanju Ogranka Matice hrvatske u Đurđevcu te popratnih tekstova uz ove izbore, nisam ozbiljno pisao o njemu. Zato sam za ovaj esej poduzeo opširnije istraživanje u Đurđevcu mi dostupne literature, posebice tražeći podatke o njegovu doživljaju vojnog poziva, ali usput i tragajući za tim kako su taj problem vidjeli dosadašnji Preradovićevi proučavatelji. Isto sam tako više pozornosti posvetio onome što sam nazvao manje poznatim o Preradoviću, detaljima koji se uglavnom ne probijaju kroz oklop mitologizirane slike koju javnost ima o Preradoviću.

Otvarajući ono manje poznato o Preradoviću, zapravo već ulazimo u područje Preradovićevih identiteta. Tako valja napomenuti kako se o njegovu nacionalnom

identitetu malo govori, tako da se u šest izdanja njegovih pjesama koja sam rabio ne spomine ni jednom, a od dvije novije povijesti hrvatske književnosti za kojima sam posegnuo, Šicelove i Novakove, samo se u Novakovoj spominje podatak da je rođen u obitelji *krajiškoga podoficira, Srbina*. Jesu li drugi prešućivali taj podatak ili su dvojili o njegovoj točnosti, smatrajući da je Preradović rođenjem bio hrvatski pravoslavac kao, recimo, feldmaršal Svetozar Borojević, teško je reći. U tom je smislu važnije Preradovićevo svjesno određenje, odabir hrvatskog jezika i ilirskog projekta za svoje određenje, a što nas može podsjetiti da su neki od najznačajnijih iliraca i baštinika ilirske ideje imenom ili podrijetlom nehrvati, ali zapravo veliki hrvatski domoljubi (recimo Demeter, Lisinski, Livadić, Šenoa). Preradovićevo je obitelj po ocu iz Grubišnog Polja, a podrijetlo navodno vuče iz Like. Preradović 1826. počinje ići u školu najprije u Grubišnom polju, zatim prelazi u Đurđevac 1828. pa se onda još godinu dana školuje u Bjelovaru u vojničkom zavodu. Godine 1828. mu umire otac, a dvije godine kasnije ga, kao dvanaestogodišnjaka, mati šalje u Vojničku akademiju u Wiener-Nueustadt. U odnosu na podatak o nacionalnom identitetu, češće je spominjan podatak da je 1832. prešao na katolicizam, a poznato je i često spominjano da je svoju prvu pjesmu napisao na njemačkom jeziku – *Der Brand von Neustadt*, kao zadatak povodom požara u kojem je izgorio gotovo čitav grad. Preradović se i inače ističe kao najbolji pitomac u klasi, a školovanje završava 1838. u činu poručnika.

Obično se ističe da ga je za ilirsku ideju zainteresirao u Milanu 1840. Ivan Kukuljević Sakcinski, ali se čini da je na njega barem jednako toliko utjecao susret i druženje sa Špirom Domitrovićem u Mlecima, 1843. Također je poznato, ali ne pripada onoj općepoznatoj razini znanja, da Preradović počinje stvarati na hrvatskom jeziku 1844., pjesmom *Zora puca, bit će dana*, koju je po nagovoru Ante Kuzmanića, Gajeva oponenta, napisao za prvi broj *Zore dalmatinske*. Podsjetimo se; 1843. zabranjeno je

ilirsko ime, tako da Preradovićevo djelovanje pada u drugo razdoblje, u kojemu će se uz njega istaknuti Vraz i Mažuranić, a smatra se da su upravo ova trojica stvorili najvrjednija djela hrvatske romantičarske književnosti i proširili motiviku te književnosti, koja je u početku bila izrazito budničarska. Zanimljivo je kako Barac u izdanju Pet stoljeća hrvatske književnosti posvećenom Vrazu i Preradoviću tvrdi da je Preradović *ilirski pokret shvatio najdublje od svih njegovih predstavnika, te je u svojim djelima iznosio i njegovu filozofiju te je postao (...) najizrazitijim pjesnikom novog pokreta, glasnikom i propovjednikom njegovih vidika i težnji, pjesnikom slavenstva*. Da je Barac u pravu pokušajmo potvrditi samo jednim podatkom, koji će biti svima jasan: među Preradovićeve najpoznatije domoljubne pjesme svakako spadaju *Rodu o jeziku* i *Jezik roda moga*, a te su pjesme napisane i objavljene tek početkom 1860-ih godina. Upravo su to pjesme koje izuzetno izražajno tematiziraju jezik kao temelj nacionalnog identiteta, ali i odnos prema drugim jezicima i narodima (*Tuđ tuđinu, tebi tvoj doliči / tuđe poštuju, a svojim se diči!*).

Obično se uz pjesmu *Mrtva ljubav* spominje i biografski podatak – smrt prve Preradovićeve žene Pavice, rođene de Ponte, koju je upoznao u Zadru, upravo u vrijeme početka svog književnog stvaranja na hrvatskom jeziku. Manje je poznato da se taj brak vrlo teško ostvario zbog vojne službe, u kojoj je neprestance bio premještan, a kao što sam piše u *Crticama svoga života* nakon vjenčanja 11. 10. 1848. u Dubrovniku: *...vratim se opet natrag bez nje, jer ne bijaše tada dozvoljeno oficirima svoje porođice sa sobom imati*. Još je manje poznato da mu je žena 1855. godine, po rođenju trećeg djeteta, sina Dušana, a nakon smrti srednjeg djeteta, kćeri Slavice, stare 3 i pol godine, izvršila samoubojstvo. Kad sa svojim gimnazijalcima interpretiram pjesmu *Mrtva ljubav*, taj podatak ne spominjem, na neki način poštujući upravo Preradovićevu želju da mu intimna bol, koju osjeća zbog nesreće koju je doživio, ostane sačuvana od ljudske radoznalosti. Preradović

je, očito, ljubio više puta. Poslije Pavičine smrti bio je zaručen s Milicom Novakovićevom Đurabojskom, koja mu je 1858. rodila nezakonitog sina Radovana (Preradović se o oboma brinuo), 1865. se, nakon više godina čekanja jer *nisu imao dovoljno novaca za kauciju* ženi Emom Regnerovom, a ako svemu dodamo i Preradovićeve pjesme na njemačkom – *Lina-Lieder* – posvećene Karolini Schauuff u Zagrebu – složiti ćemo se s još jednom Barčevom tvrdnjom – da je od svih ljubavi očito više patio nego dobivao.

Očito je da je vojni dril stvorio od Preradovića vojnika, ali se čini da je taj čovjek, kojega u simplifikaciji doživljavamo kao ozbiljnog pjesnika i visokog časnika austrijske vojske, zapravo duhovno i duševno dosta lutao teško nalazeći odgovore na neka od najbitnijih pitanja svoga života. U tom je smislu posebice interesantno i njegovo vjersko lutanje. U pismu Emi Regnerovoj od 17. 12. 1863. piše: *Jer nauk vjere nije zadovoljavao mojeg razuma, bio sam tada (prije više godina) materijalist i po tome panteist. Mladenačkoj naduvenosti dostajalo je ovo naziranje, ali ne zrelu čovjeku koji je kraj toga stao razmišljati i koji je iza smrti svoje žene postao veoma žalostan; uostalom, moj fizički organizam – bolovi jetre i slezene (od djetinjstva do sada) pridonosili su i pridonose mnogo tome da nisam nikakav veseli svjetski građanin nego više osobenjak koji razmišlja okrenut prema unutrašnjosti. Koliko se poznam, bio bih bez poznavanja spiritizma vjerojatno postao samoubica, samo njegova nauka otrgnula me je od propasti prema kojoj sam očito jurio.* Dakle, po Pavičinoj smrti Preradović je utjehu i spas jedno vrijeme našao u spiritizmu, za koji se ozbiljno zainteresirao pa je na hrvatski preveo djelo utemeljitelja suvremenog spiritizma Allana Kardeca *Spiritizam na prosto razložen*. Od spiritizma se ipak otriježnio, ali nam je ovo Preradovićevo svjedočanstvo interesantno jer nam u njemu progovara jedna sasvim drugačija osoba nego što si to o pjesniku – generalu koji kao uzvišeni kip stoji nad svojim trgom u Zagrebu, koji ima svoje škole i ulice diljem Hrvatske, koji je kanonski pjesnik novije hrvatske književnosti (za one koji

nisu upućeni u podjelu – novijom se smatra upravo hrvatska književnost od romantizma, odnosno ilirizma) zamišljamo.

Još neke manje poznate ili malo poznate činjenice o Preradoviću. Najprije jedan kuriozitet. Godine 1848. Bogoslav Šulek objavio je u *Narodnim novinama* nekrolog povodom informacije da je Preradović poginuo u Italiji, gdje je sudjelovao u gušenju talijanske revolucije. Šulek započinje ovako: *Žalosnu dužnost izvršujemo. Tužnu vijest javljamo narodu našem. Ponajkrasniju diku našega Parnasa ugrabila nam je nemila smrt. Ne ima više nježnoga pijeveca Putnika i tolikih drugih miloglasnih pjesama; ne ima više Petra Preradovića. Nije mu bilo suđeno proslaviti slobodnu domovinu, kao što ju je tješio i hrabrio, kad je pod teškim jarmom stegnula.* Na sreću, vijest nije bila točna, Preradović nije poginuo u ime Beča gušeći talijansku slobodu, ali, kao ni ostali ilirci, nije dočekao hrvatsku slobodu, mada se u neko doba mnogim Hrvatima činilo da će je val ilirskog entuzijazma donijeti. Preradović je umro 24 godine kasnije, 1872., a nešto ranije te iste godine *pronijeli su se glasovi koji hoće da ga »banom učine«, ali on se »za tu čast« ne jagmi*, kako piše u kronologiji Matičina *Pozdrava domovini*, a navodi su iz Preradovićeva pisma Šuleku.

3. Najvažniji Preradovićevi identiteti

Mislim da smo do sada naveli mnogo zanimljivih stvari o Preradoviću, da ste, ako niste ozbiljno istraživali Preradovića, bitno nadopunili sliku o njemu, odnosno da smo saznali koješta o njegovim privatnim i intimnim identitetima. Za kraj se želim pozabaviti dvama njegovim najvažnijim javnim identitetima, identitetom austrijskog vojnog časnika i hrvatskog, ilirskog pjesnika. To je ono protuslovlje koje sam najavio u uvodu, a o kojemu sam povremeno razmišljao, koje me kopkalo kao nešto što mi se činilo teško spojivo.

Starinski bi se moglo reći: život ga je učinio vojnikom. I to bi bilo točno. Podrijetlo, očeva smrt u dječackoj dobi, sve je to

vodilo u vojnu službu, koja mu je omogućila čak i vojnu karijeru. Međutim, već vrlo rano Preradović vidi svoju profesiju kao nešto strano vlastitu karakteru i osjećajima: *...samo da bih se ovih veriga još riješiti mogao koje me u vojničkom stavu vežu, onda bih lahkim srcem i zadovoljnošću put započeti nasljedovati mogo: ovako ali vele sam sapet (ti znaš i sam kako je), ne mogu se onako okretati, kako bih hotio, jer me misla pitajuća uvijek naskoči: gdi ćeš kruh naći, ako ovog ostaviš, ili izgubiš?* Tako piše u pismu Kukuljeviću 1844. Dakle, vojska, to su verige – okovi, ali je s druge strane egzistencijalna nesigurnost pa čak i strah. Čak i 1850., kad je nakon što je godinu i nekoliko mjeseci u Zagrebu bio podnačelnik u bojnom odsjeku Banskog vijeća, a u to vrijeme službuje kod vrhovnog vojnog zapovjedništva te će u veljači naredne godine postati adutant kod bana, piše Kaznačiću u Dubrovnik: *Otkad se je bansko vijeće raspustilo te moja sudbina me ovamo k vojničkom upravljanju prenese, nijesam više gospodar nego sluga (...)* *Ja sam ti kao pas svezan na lancu od jutra do mraka i ne imam skoro ni vremena da mislim na što drugo nego na službene svoje poslove. (...)* *Da mi moji poslovi dopuščaju najvolio bih se literaturom baviti ...* Podsjetimo se, 1846. vlasnik (!) regimente grof Gyulay premjestio ga je iz Zadra u Peštu kako bi ga odvojio od zaručnice, a, iako od ženidbe nije želio odstupiti, okolnosti su ga u tome sprječavale do listopada 1848. K tome, sa ženom i djecom provodio relativno malo vremena, jer neko vrijeme oficiri nisu smjeli sa sobom voditi obitelj. A i onda kad su smjeli, izgledalo je to ovako: *...premješten sam (...) u Arad (...) To je sada u 14 mjeseci četvrti put što se moram seliti i možete si misliti kako mi je pri duši. Jedva što sam se zadužio da si ovdje nužno gospodarstvo ustrojim moram sada opet sve pošto-zašto rasprodavati i opet dalje se s familijom vući, gdje mi također, znam, neće dugo opstanka biti; jer baš ovdje premeće se sada vojska i nitko ne zna hoće li na istom mjestu osvanuti gdje ga je noć zatekla.* (Bertiću, u Kovinu, 1854.) Sve je to jasno iskazao još 1954. Barac: *Preradović je bio potomak siromašne krajiške porodice. Pošao je u vojničke škole samo zato jer ih je mo-*

gao svršiti na državni trošak, pa se majka udovica nije morala brinuti za njegovo uzdržavanje. No za vojničko zvanje nije imao naklonosti. Iako je kao oficir bio sposoban, vrijedan i savjestan, svoj je poziv trajno osjećao kao teret, i u više ga je navrata gledao ostaviti.

Eto, sve je zapravo jasno; Preradović je dogurao do generalskog čina, ali su ga nagnuća vukla na drugu stranu, proveo je život premještan sad ovamo sad onamo, a po naravi je zapravo bio dobroćudni idealist, kojemu bi u životu najbolje bilo u nekom okviru u kojemu bi u miru mogao razvijati svoju sklonost literarnoj refleksiji. Naravno, malo je onih kojima je to dano, većina će se ljudi lako prepoznati u tom vječnom jarmu egzistencijalne borbe i želji za boljim, ljepšim, svjetlijim životom. Uostalom, upravo tu leže i izvori Preradovićeve pjesništva, koje je, svakako, romantične provenijencije, ali, kao što kaže Donat: *... u većem dijelu pjesama Petra Preradovića nailazimo na mnoge klasicističke osobine koje se ne iscrpljuju samo čestom upotrebom metonimija kao pjesničkih figura, nego i filozofskim premisama koje najčešće uspijeva pjesnički opredmetiti samo onda kad ih odjene u raskošno, ali hladno ruho alegorije.* Dakle, nakon hvalospjevnog doživljaja Preradovićeve, pojavit će se glasovi koji ga pokušavaju skinuti s pijedestala, koji mu (a za to je i sam kriv zbog vlastitog nezadovoljstva vladanjem jezikom, koje iskazuje u pismu Vrazu 1845.) prigovaraju na jezičnom nesavršenstvu s jedne strane, a s druge strane na onome što Milanja naziva »intelektualiziranim osjećajem«, napominjući pri tom da je on specifičan za Preradovića. I to je poznato; i u ljubavnim, intimnim pjesmama u Preradovića gotovo uvijek prevladava misaonost. Najbolje je to potkrijepiti primjerom svima poznate i već spominjane Preradovićeve pjesme *Mrtva ljubav*, koja pomalo sakriva osobnu bol iz koje je nastala, a kritički se odnosi prema načinu na koji ljudi zadiru u tuđu intimu. Očito je da Preradović problemu ne pristupa, recimo to tako, romantičarski naglašeno, da svoju bol više potiskuje i da o njoj razmišlja gotovo kao o nečemu što bi se i u poeziji iskazano moglo vulgarizirati i isko-

rištavati, a on to ne želi. To je njegov, privatni gubitak, njegova intimna drama, nešto što će on odžalovati na svoj način, bez obzira što drugi govorili o tome – a zapravo im i odriče pravo da se miješaju i sude.

Mislim da bismo zapravo i definiciju lirike u moderno doba trebali redefinirati; modernu liriku više odlikuje misaonost nego osjećajnost pa su mi i prigovori Preradoviću zbog toga pomalo čudni. Zgodno je kako Milanja vidi Barčevo objašnjenje (on ga naziva »gotovo poetičkom doktrinom«) tvrdeći da *Barac zaključuje da su u Preradovića i intelekt, i osjećaji, i etička osjećanja bila jaka, ali da ga je vojnički život naučio hodati uspravno*. Interesantno je to kako neželjeno zanimanje ipak snažno utječe na Preradovića, mada smatram da se naprosto radi o nekoj vrsti stoičkog karaktera, koji upravo strpljivo podnosi sve promjene i udare sudbine, ne zdvajajući i ne podižući previše glas, nego o svakoj stvari promišljajući i pokazujući najčešće samo plodove tog procesa, dakle domišljene radove. U tom smislu želim istaći i da mi se upravo sviđa Preradovićeve narav i etički stavovi. Tako u pismima Emi Regnerovoj jasno kaže: *Mrski su mi ljudi koji samo zgrću novce, čak i na pošten način., ...Meni je sreća svakoga čovjeka više od svega, mir i sloga između mene i drugih bića vrednija mi je od svega... i ...po svom najdubljem biću držim se načela da ljudima iskazujem dobro... I u njima se očituje pjesnički i idealistički stav prema životu, nasuprot onome koji bismo mogli očekivati od vojnog profesionalca – pragmatičan i možda čak i etički relativizirajući.*

4. Zaključak

Zato možemo zaključiti da je za nas najvažniji Preradovićev identitet onaj pjesnički i silno sam se obradovao kad sam na istu tvrdnju naišao u starine Nazora, koji ju je zabilježio 9. 1. 1944. u Otočcu: *Pogriješio je kipar Rendić, kad mu je dao onaj izraz i obukao ga u onu odoru. Preradović se nije proslavio kao austrijski general nego kao hrvatski pjesnik. (...)* *Obući Petra Preradovića u usku i*

njemu svakako i pretešku austrijsku general-sku uniformu nije mogla biti sretna ideja; njegov duh ne zrači iz tog njegova lika, njegovo srce nije moglo nikada slobodno kucati pod onom bluzom, pa je zato – kako se to razabira iz njegovih pjesama – uvijek trpio. Nećemo, naravno ovo shvatiti kao puku kritiku Rendićeva kipa, nego kao viđenje Preradovića drugačije nego je općeprihvaćeno – mitologizirano. U tom smislu treba jasno naglasiti da će Preradović zauvijek ostati najznačajniji lirski pjesnik ilirske epohe, da je velik i značajan unatoč nepovoljnim okolnostima u kojima je živio i stvarao i da zbog svega toga zaslužuje naše poštovanje. Njegovе nam pjesme sigurno ne znače isto što su značile njegovim suvremenicima, niti ono što su značile u 20. stoljeću, ali su nepovoljni sudovi o Preradovićevom djelu više napadi na njegovu veličinu, na mit, nego prevrednovanje koje dolazi s vremenom i novim okolnostima. Naravno, čitat ćemo ga i doživljavati na dva načina: kulturno-povijesno – pokušavajući shvatiti vrijeme u kojemu je stvarao i njegov doprinos hrvatskoj književnosti, ali i tražeći direktno djelovanje na vlastite emocije i misli, što i jest osnovna potreba zbog koje čitamo. U prvom načinu čitanja recepcija je već stvorila mjesta prepoznavanja, posebice kad se radi o domoljubnoj tematici i u njoj o motivu jezika kao primarnog elementa identiteta (*Po njemu te svijet poznaje živa / na njem ti se budućnost osniva, Po njemu si sve što jesi*) te o ljubavi za njega i njegovoj ljepoti (*Zuji, zveči, zvoni, zvuči, / Šumi, grmi, tutnji hući, - / To je jezik roda moga!*), a u te iste stihove vjerojatno možemo obući i svoje današnje domoljubne osjećaje, dok ćemo za neke svoje misli i osjećaje naći ekvivalente u nekim drugim Preradovićevim pjesmama, pri čemu upravo u ovom području moramo odgovoriti onom Cesarićevu zovu iz *Pjesme mrtvog pjesnika* i čitajući za sebe i zbog sebe Preradovića učiniti živim pjesnikom, a ne brončanom veličinom i mitom prošlosti. Po svom najvažnijem identitetu – pjesničkom, koji ga je u životu vodio poetskim putem i kojim se upisao u antologije hrvatskoga pjesništva, on to zaslužuje.